Rapport 15/2010 • Utgitt april 2010

Fangstsertifikat og opprinnelsesmerking for tørrfisk

Kine Mari Karlsen og Øystein Hermansen

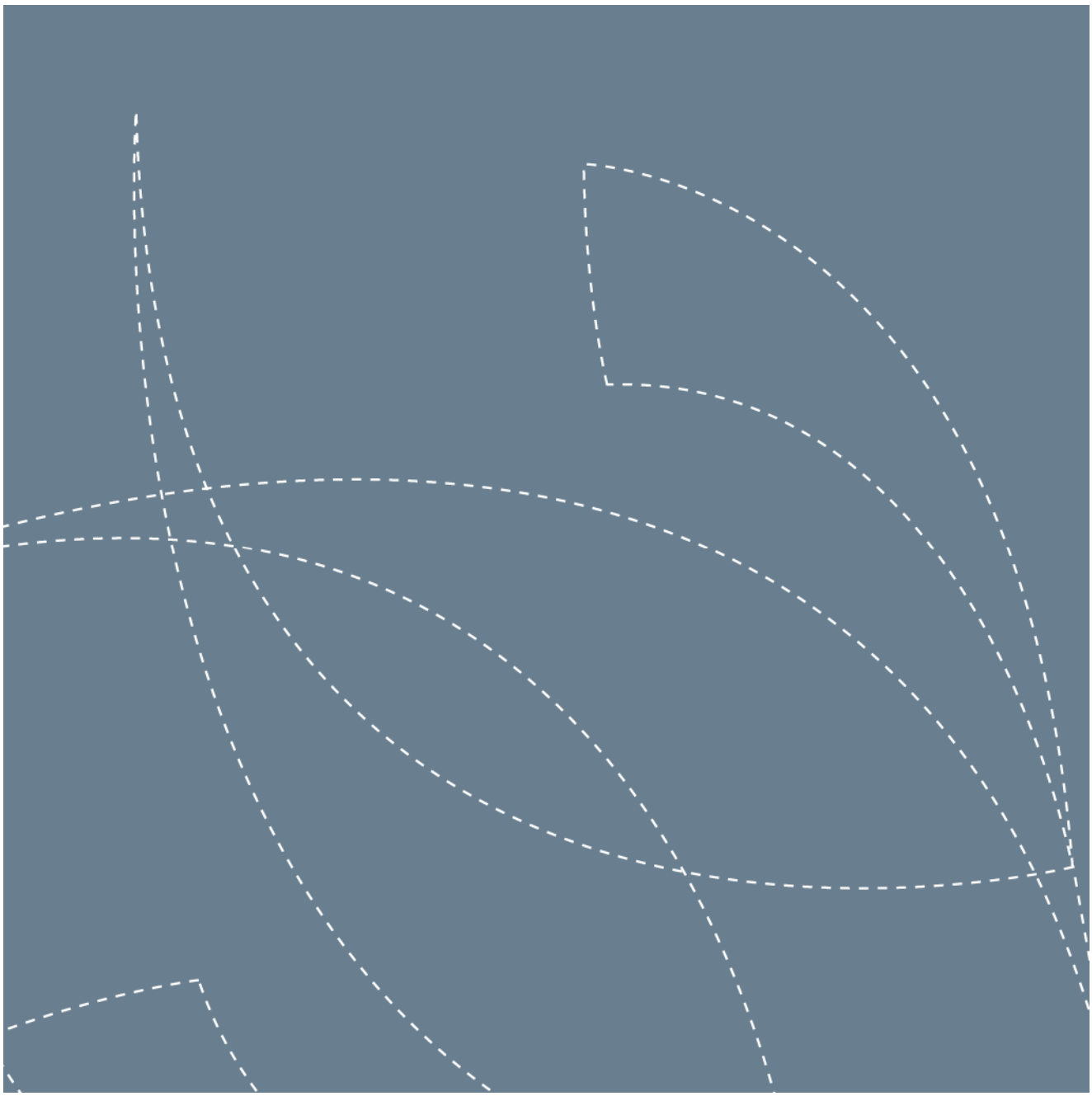

Nofima er et næringsrettet forskningskonsern som sammen med akvakultur-, fiskeri- og matnæringen bygger kunnskap og løsninger som gir merverdi. Virksomheten er organisert i fire forretningsområder; Marin, Mat, Ingrediens og Marked, og har om lag 470 ansatte. Konsernet har hoved-kontor i Tromsø og virksomhet i Ås, Stavanger, Bergen, Sunndalsøra og Averøy.

Hovedkontor Tromsø
Muninbakken 9–13
Postboks 6122
NO-9291 Tromsø
Tlf.: 77 62 90 00
Faks: 77 62 91 00
E-post: nofima@nofima.no

Internett: www.nofima.no

Nofimas samfunnsvitenskapelige forretningsområde tilbyr økonomiske analyser, perspektiv- og foresight-analyser, forbrukerforskning, markeds-analyse og strategisk rådgivning. Videre arbeides det med informasjons-logistikk og sporbarhet. I tillegg til å betjene industrien vil området jobbe tett opp mot de naturvitenskapelige forretningsområdene i Nofima.

Nofima Marin AS
Nofima Marked
Muninbakken 9–13
Postboks 6122
NO-9291 Tromsø
Tlf.: 77 62 90 00
Faks: 77 62 91 00
E-post: marked@nofima.no

Internett: www.nofima.no

Forord

Dette prosjektet er utført på oppdrag fra Tørrfiskforum. En stor takk til lederen av Tørrfiskforum Frank Jakobsen for samarbeidet og veldig god dialog gjennom hele prosjektperioden.

Tusen takk til styringsgruppen for tørrfiskforum for gode diskusjoner og alle innspill dere har gitt oss underveis i prosjektet: Geir-Børre Johansen (Røst Sjømat), Morten Jentoft (Jentoft Napp), Rolf Jarle Andreassen (Brødrende Berg), Mona Lindal (Lofoten Stockfish Company AS) og Ole Iver Olsen (Breivikbotn Fiskeindustri). Det har vært veldig givende å samarbeide med dere.

I prosjektet har vi også hatt god dialog med Rune Dragset (Fiskeri- og kystdepartementet), Charles Ingebrigsten (Norges Råfisklag), Reidar Gundersen (H. Gundersen AS), Øivind Harald Bolstad (Norges Sildesalgslag), Jon Ulfsrud (Seafood Automations AS) og Gunnstein Bakke (Fiskeridirektoratet). Vi takker for deres bidrag.

Resultatene i rapporten er basert på intervju med tørrfiskprodusenter og eksportører. Vi takker for positiv innstilling og imøtekommenhet.

En takk til Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF), som har finansiert dette prosjektet.

Innhold

1 Bakgrunn 1

2 Gjennomføring 2

2.1 Opprinnelsesmerking 2

2.2 Fangstsertifikat 2

3 Beskrivelse av tørrfiskproduksjon 3

3.1.1 Likheter mellom tørrfiskprodusent A og B 6

3.1.2 Ulikheter mellom tørrfiskprodusent A og B 6

4 Opprinnelsesmerking 8

5 Fangstsertifikat 10

5.1 Produsenters erfaringer 11

5.1.1 Kostnader 13

5.1.2 Positive og negative effekter 13

5.1.3 Fangstsertifikat for tørrfisk 14

5.2 Eksportørers erfaringer 14

5.2.1 Kostnad 16

5.2.2 Positive og negative effekter 16

5.2.3 Andre eksportørers erfaringer 17

5.3 Fiskeridirektoratet 17

6 Oppsummering fangstsertifikat 19

7 Referanser 20

Vedlegg 1 – Intervjuguide produsenter i

Vedlegg 2 – Intervjuguide eksportører ii

Formidling iii

1 Bakgrunn

Det settes stadig strengere krav til dokumentasjon om fisken. Den 29. september 2008 vedtok EU en forordning som skal forebygge og forhindre ulovlig, uregistrert og urapportert fiske (UUU-fiske) (FKD, 2010). Et av kravene er at det skal lages et fangstsertifikat som dokumenterer opprinnelse for hver forsendelse av fisk eksportert til EU[1]. Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) var aktiv deltager i lovgivningsprosessen i EU. Målsettingen til de norske myndighetene har vært å sikre adgang til EU-markedet ved å få en godkjennelse av det norske forvaltningssystemet.

Etter mange forhandlinger mellom EU og Norge vinteren og våren 2009, ble avtalen om norsk gjennomføring av forordningen undertegnet 3. september 2009. Fra 1. januar 2010 må et norsk fangstsertifikat sendes med alle norske forsendelser til EU. Island, Grønnland, Canada, USA og Færøyene har inngått avtale med EU i forhold til fangstsertifikatet (Bakke, 2010).

De norske fiskesalgslagene har fått ansvaret for å utstede og godkjenne de norske fangstsertifikatene. Dette vil skje elektronisk gjennom fangstsertifikatmotoren (CatchCertificate, 2010). Fiskesalgslagene i Norge arbeider kontinuerlig med fangstsertifikatmotoren. Dette er en portal for håndtering, utsendelse og signering av fangstsertifikater (Bolstad, 2009; CatchCertificate, 2009; Fiskeridirektoratet, 2009). Fiskeridirektoratet har fått ansvaret for å kontrollere at næringsaktørene oppfyller lovkravet.

Nofima Marked fikk i oppdrag av Tørrfiskforum å gi innspill til FKD om hva som er praktisk mulig å få til i tørrfiskproduksjonen under forhandlingene med EU kommisjonen, og hvilke kravene burde bli bedre tilpasset næringsaktørenes drift. I tillegg er det blitt kartlagt hvordan tørrfiskprodusentene og eksportørene har tilpasset seg kravene 3 måneder etter at lovkravet trådde i kraft.

En annen målsetting med dette prosjektet var å se nærmere på krav som stilles ved bruk av merkevaren ”Tørrfisk fra Lofoten”, og lage en oversikt over løsninger for å merke tørrfisken med denne merkevaren. ”Tørrfisk fra Lofoten” er et norsk lovbeskyttet merkenavn (KSL-Matmerk, 2010).

I kapittel 2 beskrives hvordan prosjektet ble gjennomført. Produksjonen av tørrfisk presenteres i kapittel 3. I kapittel 4 og 5 presenteres henholdsvis resultatene fra prosjektet knyttet til opprinnelsesmerking og fangstsertifikatet. Rapporten avsluttes med en oppsummering av funnene i prosjektet.

[1] Mer informasjon her: http://www.fiskeridir.no/fiske-og-fangst/aktuelt/2009/1009/portal-for-fangstsertifikat

2 Gjennomføring

I prosjektet ble det opprettet en prosjektgruppe, som besto av to tørrfiskprodusenter, lederen for tørrfiskforum og en forsker fra Nofima Marked.

Prosjektgruppen var veldig klart på hva som var viktigst å fokusere på i prosjektet - å være med i prosessen for utarbeidelsen av lovkrav knyttet til fangstsertifikatet. Dette for at kravene skal bli best mulig tilpasset aktørenes behov.

2.1 Opprinnelsesmerking

I prosjektet ble kravene for å merke tørrfisk med merkevaren ”Tørrfisk fra Lofoten” kartlagt, i tillegg ble det sett nærmere på to ulike løsninger for å merke tørrfisken. Nofima Marked hadde diskusjoner med selskapene Seafood Automation AS og H. Gundersen AS for å diskutere hvordan dette kan gjennomføres. Disse løsningene ble ikke testet ut i bedriftene, fordi viljen til å teste det ut ikke var tilstede.

I følge Frank Jakobsen, leder for Tørrfiskforum, bruker ingen tørrfiskprodusenter dette merket i dag. Det ble derfor ikke gjennomført intervju med tørrfiskprodusentene for å kartlegge hvordan de har tilpasset seg kravene ved bruk av merket.

2.2 Fangstsertifikat

De daværende kravene knyttet til fangstsertifikat ble kartlagt og presentert for prosjektgruppen i prosjektet. Det ble diskutert hva som er praktisk mulig å få til i tørrfiskproduksjonen og hva er utfordrende. Det var et ønske å spille dette inn i forhandlingene om fangstsertifikatet mellom FKD og EU-kommisjonen. Det ble derfor opprettet en dialog med Fiskeri- og kystdepartementet hvor diskusjonene fra prosjektgruppen ble spilt inn.

Det var behov for å gi en detaljert beskrivelse av produksjonen av tørrfisk for å øke forståelse for hvor utfordringene er knyttet til krav om fangstsertifikat. Det ble derfor gjennomført en kartlegging av tørrfiskproduksjon. To tørrfiskprodusenter ble valgt i prosjektet for å gi et best mulig bilde av tørrfiskproduksjonen.

Etter at avtalen for norsk gjennomføring av fangstsertifikatet ble undertegnet mellom FKD og EU-kommisjonen ble det i styringsgruppen til Tørrfiskforum diskutert hvordan dette kunne løses.

3 måneder etter at kravet om fangstsertifikat trådde i kraft ble det gjennomført intervju med tørrfiskprodusenter og eksportører for å kartlegge hvordan de tilpasset seg kravene (se vedleggene 1 og 2). I prosjektet ble det gjennomført intervju med tre produsenter som ikke eksporterte fisk selv, en produsent som eksporterte litt av fisken selv og resten via en eksportør og tre eksportører. Innspill fra aktørene som deltok på Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforenings (FHL) møte i Tromsø 15. mars var også nyttig i dette arbeidet.

3 Beskrivelse av tørrfiskproduksjon

Vi vil her gi en kortfattet oppsummering av hvordan tørrfiskproduksjonen gjennomføres. En utfyllende beskrivelse av dette finnes i Nofima-rapport nr. 33/2009, "Sporing i tørrfisk-næringen" (Karlsen, 2009).

Tørrfiskprodusentene mottok villfanget hvitfisk fra fiskebåter. En leveranse av hvitfisk fra en fiskebåt ble splittet opp i flere kar. Deretter ble hvitfisken størrelse- og kvalitetsvurdert, som var grunnlaget for avgjørelsen om hvitfisken skulle saltes, tørkes eller pakkes ferskt. Fisken til tørrfiskproduksjonen ble lagret i kort tid etter mottak før den ble sperret, det vil si at to hvitfisker med lik størrelse ble bundet sammen med et sperregarn i spordfestet. Deretter ble den ferdigsperrede hvitfisken lagt i kar og hengt på flathjeller. Tørrfiskproduksjonen fra mottak til henging av hvitfisk på hjell ble utført i løpet av 1–2 dager. Henging av hvitfisk på hjeller gjennomføres fra februar til mars. Tørrfisken ble tatt ned fra hjellene i juni, grovsortert basert på størrelse og lagt på paller. Tørrfisken ettertørkes på paller. I august/september vurderes hver enkelt tørrfisk sensorisk basert på kvalitet, tykkelse og størrelse, og sortert i 17 og 18 ulike grupper hos henholdsvis tørrfiskprodusent A og B.

*Bilde 1 Sperring av hvitfisk**

*Bilde 2 Henging av hvitfisk på hjeller**

*Bilde 3 og 4 Kvalitetssortering av tørrfisk**

*Foto: Kine Mari Karlsen, Nofima Marked

Tørrfisken i de ulike gruppene ble stablet på 18 ulike paller. Tiden det tok å fylle en palle med tørrfisk i de ulike gruppene varierte. Noen paller ble full etter noen dagers sortering, andre paller ble full etter flere ukers sortering. Det kunne skje at en palle med tørrfisk i en gruppe kunne inneholde tørrfisk fra en hel sesong. Tørrfisk på denne pallen ville da bestå av mange ulike leveranser av hvitfisk. Deretter ble tørrfisken lagret før pakking. Tidspunktet for pakking av tørrfisk er avhengig av ordrer fra kunder, og gjennomføres som regel i løpet av høsten Mesteparten av tørrfisken ble pakket i esker (også kalt kartonger) på 25 kg. Resterende av tørrfisken ble pakket i bunter på 45 eller 50 kg, det vil si at tørrfisken ble bundet sammen med stålstrenger og innpakket i strisekker (også kalt jutésekker). Ferdigpakkede kartonger og bunter med tørrfisk er nå klar for salg.

*Bilde 5 Etter kvalitetssortering av tørrfisk**

*Bilde 6 Lagring av tørrfisk**

*Foto: Kine Mari Karlsen, Nofima Marked

For tørrfiskprodusent A og B var det ikke mulig å spore fra en ferdigpakket bunt, kartong eller palle med tørrfisk tilbake til en gruppe med sluttsedler (Figur 1 og 2). For begge tørrfiskprodusentene forsvant informasjonen etter første sortering av tørrfisk.

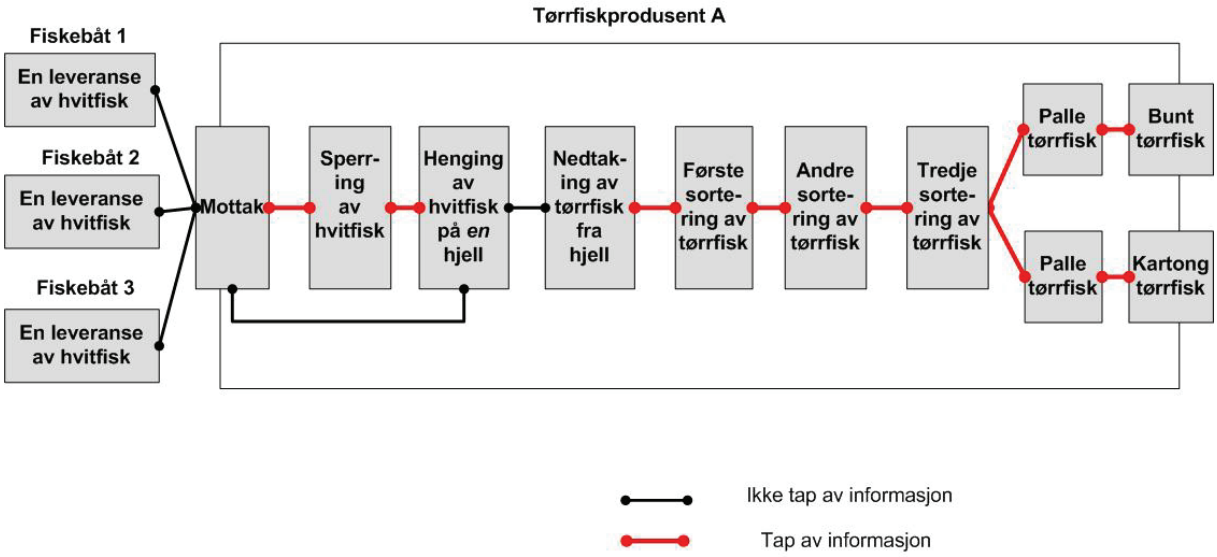

Figur 1 *Forenklet oversikt over informasjonstapet hos tørrfiskprodusent A*

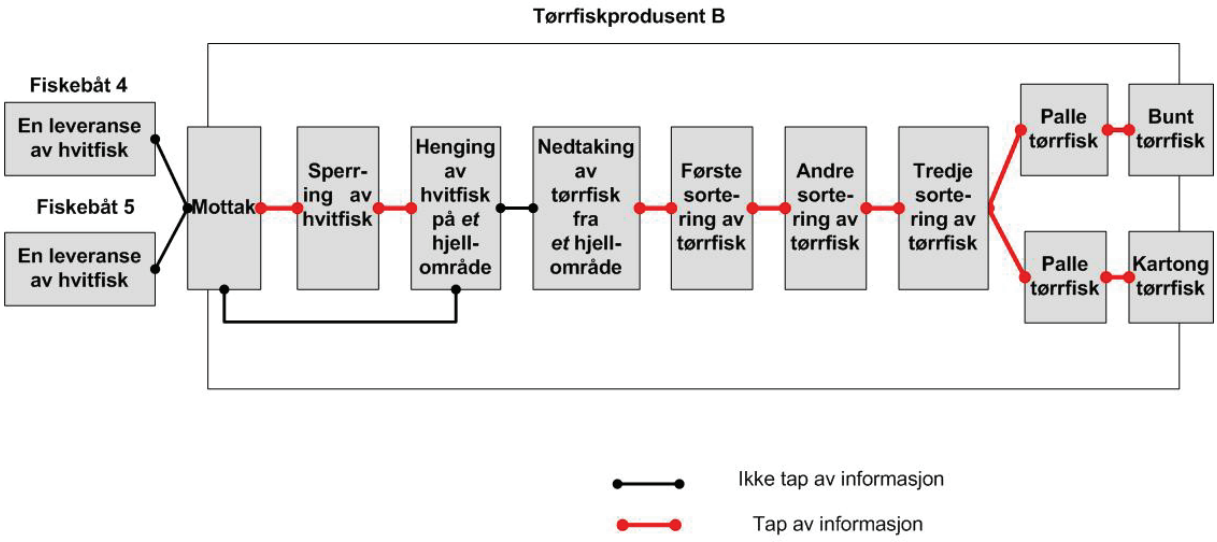

Figur 2 *Forenklet oversikt over informasjonstapet hos tørrfiskprodusent B*

Produksjonen av tørrfisk er utfordrende i forhold til et sporbarhetssynspunkt på grunn av flere sorteringer av tørrfisk under produksjonen. Det som gjør det spesielt utfordrende er andre sorteringen av tørrfisk, der hver enkelt tørrfisk på paller sorteres i 18 og 17 forskjellige klassifiseringsgrupper hos henholdsvis produsent A og B (Figur 1 og 2).

Sorteringen av tørrfisk i 18 og 17 ulike grupper gjør sporing av tørrfisk mer utfordrende sammenlignet med sporing av fersk fisk (Karlsen *et al.*, 2009), salt- og klippfisk (Karlsen & Donnelly, 2008).

3.1.1 Likheter mellom tørrfiskprodusent A og B

Følgende likheter ved tørrfiskproduksjon er funnet hos tørrfiskprodusent A og B:

Mottak:

- Hvitfisken var fisket i et begrenset fangstområde.
- Hvitfisken var hovedsakelig levert av de samme fiskerne i en sesong.
- Stor variasjon av levert kvantum hvitfisk fra hver enkelt fiskebåt.
- Mange leveranser av hvitfisk per dag.
- Hver leveranse av hvitfisk var identifisert med et sluttseddelnummer.

Produksjon av tørrfisk:

- Etter nedtaking fra hjell kunne første sortering av tørrfisk basert på størrelser forekomme. Dette var avhengig av størrelsen på tørrfisken og tørkeforholdene når hvitfisken hang på hjellene.
- Andre sortering: Tørrfisken ble sortert i 18 og 17 ulike klassifiseringsgrupper hos henholdsvis produsent A og B basert på kvalitet, størrelse og tykkelse.
- En tredje sortering av tørrfisken etter andre sorteringen kunne forekomme. Dette var avhengig av kundenes ønske om ytterligere klassifisering av tørrfisken.
- Hver palle med tørrfisk var merket med type klassifiseringsgruppe.
- En palle med tørrfisk besto av tørrfisk som var blitt levert fra flere ulike leveranser av hvitfisk.

Pakking av tørrfisk:

- En bunt eller en kartong med tørrfisk kunne inneholde hvitfisk som kom fra mange ulike landinger.
- Det var ikke mulig å lage en oversikt som viser hvilke hjell tørrfisken i en ferdigpakket bunt/kartong/palle med tørrfisk kom fra.

3.1.2 Ulikheter mellom tørrfiskprodusent A og B

Tabell 1 gir en oversikt over ulikheter ved tørrfiskproduksjon hos produsent A og B, som har betydning for å vurdere informasjonstapet. En vesentlig forskjell mellom tørrfiskprodusentene var at tørrfiskprodusent A holdt hvitfisk fisket med ulike redskaper adskilt under hele tørrfiskproduksjonen inkludert pakking, mens tørrfiskprodusent B blandet sammen hvitfisk fisket med ulike redskaper.

Tabell 1 Ulikheter hos tørrfiskprodusent A og B

Tørrfiskprodusent A	Tørrfiskprodusent B
Levert hvitfisk var fisket med ***garn eller juksa.***	Levert hvitfisk var fisket med ***snurrevad, garn eller line.***
Under produksjonen ble hvitfisk fisket med ulike redskaper ***ikke blandet*** sammen.	Under produksjonen ble hvitfisk fisket med ulike redskaper ***blandet*** sammen.
Hvitfisk fisket med ***samme*** redskap ble sperret sammen.	Hvitfisk fisket med ***ulike*** redskaper ble sperret sammen.
Hvitfisk hengt på ***hver hjell*** kunne spores tilbake til en gruppe med sluttsedler.	Hvitfisk hengt i ***et hjellområde*** kunne spores tilbake til en gruppe med sluttsedler.
Hvitfisk hengt på en hjell var identifisert med ***hjellnummer, hengedatoer og redskapstype***.	Hvitfisk hengt på et hjellområde var identifisert med ***navn på hjellområdet og hengedatoer***.
Mesteparten av tørrfisken ble pakket i ***kartonger***.	Mesteparten av tørrfisken ble pakket i ***bunter***.

4 Opprinnelsesmerking

Merket ”Tørrfisk fra Lofoten” er en geografisk beskyttelse (KSL-Matmerk, 2010). Denne merkeordning er frivillig og gir offentlig lovbasert beskyttelse til navn på matprodukter med klar geografisk opprinnelse, særpreg og tradisjon.

I forskriften som regulerer dette heter det at (LMD, 2007):

”Fisk til produksjon av Tørrfisk fra Lofoten skal være fanget rundt Lofoten og Vesterålen, levert til mottak i Lofoten og naturtørket, sortert og pakket i Lofoten. Lofoten består av kommunene Flakstad, Moskenes, Røst, Vestvågøy, Værøy og Vågan. Tørrfisk fra Lofoten skal være produsert av gytemoden torsk/skrei som er fanget rundt Lofoten og Vesterålen i perioden februar til april.”

I tillegg til krav om geografisk opprinnelse og tidsperiode, er det krav til kvalitet på tørrfisken i forskriften (LMD, 2007):

”Tørrfisk fra Lofoten er naturtørket rundfisk av torsk/skrei (Gadus morhua) fra Lofoten. Betegnelsen omfatter tørrfisk som tilfredsstiller kravene i sorteringene Prima og Sekunda jf. gjeldende bransjestandard for sortering av tørrfisk.”

”Tørrfisk i sorteringen Prima skal være så og si feilfri med naturlig fasong og åpen buk, ren i nakke og buk, uten antydning til sleipdannelse, uten hengeflekker og uten frostskade. Tørrfisk i sorteringen Sekunda kan ha små, men ikke betydelige feil. Prima og Sekunda tørrfisk skal sorteres videre i 18 kvalitetsgrupper, henholdsvis i 13 og i 5 kvalitetsgrupper. Viktige kriterier ved den videre sorteringen i kvalitetsgrupper er fiskens størrelse og tykkelse.”

Merket ”Tørrfisk fra Lofoten” hadde i 2008 en sammenslutning på 27 tørrfiskprodusenter i Lofoten (KSL-Matmerk, 2008).

I prosjektperioden har Nofima Marked hatt dialog med selskapene Seafood Automation AS og H. Gundersen AS for å diskutere løsninger for å merke tørrfisken med merket ”Tørrfisk fra Lofoten”. En løsning kan være å merke hver tørrfisk med en plastetikett, hvor det er mulig å få frem ønsket informasjon om tørrfisken[2]. Dersom informasjon om kvalitet skal merkes på hver tørrfisk vil dette bety at fisken må merkes før pakking i bunter eller kartonger. Dette vil være mer arbeidskrevende i forhold til dagens rutiner. En annen løsning er å lasermerke hver tørrfisk med kvalitetstype[3]. Denne løsningen er ikke så fleksibel dersom tørrfiskprodusentene ønsker å merke fisken med mer informasjon. Løsning 1 vil gi mer informasjon om tørrfisken i forhold til løsning 2. Løsningene ble ikke utprøvd i bedriftene i prosjektet, da ingen ønsket dette.

Fire produsenter (totalt fem informanter, to fra samme bedrift) ble intervjuet per telefon for å kartlegge deres innstilling til merking av hver tørrfisk (Tabell 2). Fire av informantene var

[2] Denne løsningen leveres av selskapet Seafood Automation AS, se www.seafoodautomation.no for mer informasjon.

[3] Denne løsningen har H. Gundersen As testet ut. For mer informasjon, kontakt Reidar Gundersen, http://www.gundersen.as/index.htm.

negativ til en slik merking. En informant var usikker på om det er tenkt nøye igjennom hvilke konsekvenser merking av hver tørrfisk kan ha for næringsaktørene.

Informant 1 mente at det var umulig å merke hver tørrfisk. Informant 2 var usikker på hvordan dette skal gjennomføres, og trodde det vil bli mye merarbeid å merke hver tørrfisk. I følge informant 3 er merking av hver tørrfisk mulig å gjennomføre, men vil kreve investeringer. Vedkommende var usikker på om dette har positive effekter. Informant 4 sa at det kunne være interessant å teste ut merking av hver tørrfisk i forhold til kvalitetsmerket på tørrfisk, men var usikker på konsekvensene av en slik merking. Informant 5 nevnte 5 negative sider med merking av hver tørrfisk: 1) det er enkelt for andre å kopiere, 2) det er dyrt, 3) det vil kreve merarbeid, 4) det er usikkerhet knyttet til inntjeningsevnen i forhold til investeringene og 5) det er usikkert om det gir konkurransefortrinn fordi kunden ikke bryr seg om merket.

Tabell 2 Produsentenes synspunkter om positive og negative sider ved merking av hver tørrfisk

Positive sider	Negative sider
- Usikkert	- Enkelt å kopiere - Kreve investeringer - Dyrt - Merarbeid - Usikkerhet knyttet til inntjeningsevnen i forhold til investeringene - Usikkert om det gir konkurransefortrinn

Motstanden til å teste ut de to nevnte løsningene for merking av tørrfisk hos produsentene er i samsvar med funnene fra intervjuene med produsentene – de ser mange negative sider ved en slik merking og de er usikre på de positive effektene. Et viktig forhold knyttet til dette er inntjeningsevnen ved merking av hver tørrfisk i forhold til investeringene.

Jens Petter Gylseth ved Moskenes Fiskeindustri AS som har bidratt for å få "Tørrfisk fra Lofoten" lovbeskyttet, mener at merkevaren vil gjøre tørrfiskprodusentene til forutsigbare kvalitetsleverandører (KSL-Matmerk, 2008). I tillegg tror han at dette merket vil gi tørrfisken fortrinn og godt omdømme i Italia.

Noen tørrfiskprodusenter er usikker på hvilke positive effekter merking av hver tørrfisk har for næringsaktørene. Mer kunnskap om gevinster ved en slik er viktig før aktørene beslutter å gjennomføre nødvendige investeringer.

5 Fangstsertifikat

Under møtet i sporingsforumet 4. september 2008 hos FKD ble de nye kravene om fangstsertifikat fra EU-kommisjonen presentert og diskutert.

3. september 2009 undertegnet FKD en avtale om norsk gjennomføring av fangstsertifikatet med EU-kommisjonen (FKD, 2009a). Fra 1. januar 2010 må opprinnelsen for hver forsendelse av fisk eksportert til EU dokumenteres. Ordningen med fangstsertifikat bygger på det norske sluttseddelsystemet. Dette sertifikatet henter informasjon fra sluttseddelen. Eksportøren har ansvaret for å rekvirere og signere sertifikatene ved hver forsendelse av fisk.

I forskriften om fangstsertifikat heter det at (FKD, 2009b):

"Eksportør som rekvirerer fangstsertifikat plikter å kunne dokumentere, for hvert enkelt vareparti som eksporteres, samtlige landinger fisk og fiskeproduktene stammer fra, med referanse til angjeldende sluttsedler."

I fiskerinæringen har det vært knyttet mye usikkerhet til dette kravet. Myndighetene har uttalt at i fangstsertifikatet skal det oppgis de riktige sluttsedlene som gjelder for fisk i en leveranse, men blant produsentene har en løsning som ikke har en slik direkte kobling vært diskutert.

Salt-, klipp- og tørrfisk er nevnt spesielt i forskriften om fangstsertifikat hvor det står at (FKD, 2009b):

"Produsenter av saltfisk, tørrfisk og klippfisk plikter å avgrense produksjonen i passende tidsintervaller som sikrer korrekt dokumentasjon... Tidsintervaller skal ikke gå over skifter i kalenderår. Avgrensningen i tidsintervaller skal kunne dokumenteres."

Det er uklart hva som menes med "passende tidsintervaller". I prosjektperioden ble det gitt innspill til FKD om hvordan kravene burde utformes for å være tilpasset næringens driftsbetingelser. Tørrfiskprodusentene har foreslått å bruke en sesong med tørrfisk som en batchstørrelse av praktiske årsaker.

Fiskeridirektoratet har signalisert at en øvre grense for batchstørrelsen må fastsettes for å oppnå troverdighet og forhindre misbruk til denne ordningen (Bakke, 2010). I dag er det uklart om en batchstørrelsen på en sesong er tilfredsstillende.

Det er åpnet opp for å lage samlesertifikater for konvensjonelle produkter (salt-, klipp- og tørrfisk), det vil si et fangstsertifikat som kan knyttes tilbake til en gruppe av sluttsedler. Det er ikke spesifisert hvor mange sluttsedler som kan knyttes til et fangstsertifikat.

Noen produkter er unntatt kravet om fangstsertifikat (CatchCertificate, 2010). Dette gjelder visse oppdrettsarter, fiskemel og –oljeprodukter. Mest sannsynlig vil biprodukter fra villfanget fisk også komme med på unntakslisten (Bakke, 2010).

De norske fangstsertifikatene gjelder kun for fisk som er fisket av norske fartøy. Fisk fanget av utenlandske fartøy som skal eksporteres til EU, skal dokumenteres med en lager- eller produksjonserklæring. Disse dokumentene må være knyttet til fangstsertifikat utstedet av flaggstaten.

Importøren har det juridiske ansvaret for å innhente gyldig fangstsertifikat. Dette betyr at eksportøren må ha dette dokumentet tilgjengelig ved eksport av fisk.

I EU-forordningen er det et krav om forhåndsvarsling ved landing og eksport til EU. Importøren er formelt ansvarlig for overholdelse av tidsfristene.

5.1 Produsenters erfaringer

Fire produsenter (totalt fem informanter, to fra samme bedrift) ble kontaktet i prosjektet for å finne ut hvordan de har tilpasset seg kravet om fangstsertifikat. Ingen av produsentene har lagt om produksjonen for å oppfylle kravet om fangstsertifikatet, men de har gjort endringer i forhold til dokumentasjonsrutinene. Disse produsentene oppgir et antall sluttseddelnummer på fraktbrevet ved en forsendelse av fisk til EU. Antall sluttsedler som knyttes til et fangstsertifikat er avhengig av produkt (ferskfisk, saltfisk eller rogn) og produsentenes tilpasning til kravet om fangstsertifikat. Fraktbrevet sendte de til eksportøren, som laget et fangstsertifikat ved å bruke fangstsertifikatmotoren.

Kravet om fangstsertifikat gjelder for fisk landet etter 1. januar 2010. De fiskeartene som har vært eksportert fra årets landinger er salt-, ferskfisk og rogn. Tørrfisken som har vært eksportert til EU vinteren 2010 var fra fjorårets produksjon. Produsentene har derfor ikke gjort noen erfaringer vedrørende fangstsertifikatet for tørrfisk per mars 2010, siden tørrfisk fra årets produksjon ikke er ferdig før i juni/juli.

Tabell 3 Eksporterte produkttyper fra produsenter til EU-markedet i 2010 fra årets landinger

Fiskearter	Antall produsenter som har eksportert fiskeprodukter til EU
Saltfisk	3
Ferskfisk	3
Rogn	1
Tørrfisk	Tørrfisk fra årets produksjon er ikke ferdigprodusert før juni 2010

Produsentene hadde ulike erfaringer knyttet til kravet om fangstsertifikat (Tabell 4). Ved forsendelse av saltfisk hadde tre av produsentene tilpasset seg til lovkravet på ulik måte. Noen av produsentene har sendt veldig få leveranser av fisk fra årets produksjon til EU-markedet og andre har sendt mange forsendelser. Noen av produsentene har mindre erfaring i henhold til oppfylling av lovkravet, men den generelle oppfatningen er at salget av fisk til EU har gått greit. Det er stor variasjon i hvilke typer produkter produsentene har eksportert til EU-markedet. Produsent 4 skiller seg ut fra de andre produsentene, som syntes at ferskfisk, spesielt fersk kveite og uer, er vanskelig å dokumentere til de riktige

sluttsedlene. Dette er den eneste produsenten i undersøkelsen som også eksporterer deler av den ferdigproduserte fisken selv.

Tabell 4 Produsentenes erfaringer med kravet om fangstsertifikat

	Saltfisk	Ferskfisk	Rogn
Produsent 1	Ingen erfaring	Ok - oppgav de sluttsedlene det gjaldt	Ingen erfaring
Produsent 2	Ok - oppgav sluttsedler fra januar til mars 2010	Ingen erfaring	Ingen erfaring
Produsent 3	Ok - oppgav de sluttsedler det gjaldt i en kortere tidsperiode enn produsent 2	Ok - oppgav de sluttsedler det gjaldt	Ok - oppgav de sluttsedler det gjaldt
Produsent 4	Enklere enn fersk fisk, har ordnet et annet system for saltfisk. Hver leveranse av saltfisk på x antall tonn, knyttes til y antall sluttsedler som tilsvarer det rette kvantum saltfisk i en leveranse.	Vanskelig med fersk fisk, spesielt fersk kveite og uer – oppgav de sluttsedlene det gjaldt	Ingen erfaring

Produsent 1 hadde lite erfaring med å oppfylle lovkravet om fangstsertifikat. Denne produsenten hadde kun sendt en leveranse med fersk fisk fra årets produksjon til EU-markedet. Produksjonstiden fra fisken landes, produseres og pakkes for fersk fisk er kort, derfor syntes denne produsenten at det gikk greit å dokumentere hvilke sluttsedler fisken kom fra. Det oppsto imidlertid problemer ved grensepasseringen - traileren ble stoppet på grensen fordi et av sluttseddelnumrene som var oppført i papirene ikke var godkjent av et fiskesalgslag. Det hadde oppstått tekniske problemer slik at sluttseddelen ikke ble godkjent, trolig fordi produsenten hadde flyttet kontor. Seddelen ble godkjent ved at det ble sendt en faks til Norges Råfisklag, og traileren fikk passere grensen.

Produsent 2 hadde kun solgt saltfisk fra årets produksjon til EU-markedet, den ferske fisken hadde de omsatt i Norge. Ved en forsendelse av saltfisk hadde daglig leder oppgitt alle sluttseddelnumrene fra årets produksjon på fraktbrevet. Produksjonssjefen sa at de hadde ikke begynt å dokumentere dette i produksjonen. Daglig leder i bedriften syntes dette er en enkel løsning, er lite arbeidskrevende og med lave kostnader knyttet til gjennomføringen.

Produsent 3 hadde eksportert ferskfisk, rogn og saltfisk til EU-markedet. Denne produsenten syntes det gikk greit å dokumentere hvilke sluttsedler den ferske fisken og rognen kom fra. Dette fordi produksjonstiden for fersk fisk er kort. Dersom de en dag sender to biler med fersk fisk har de oversikt over hvilke sluttsedler dette gjelder. Da oppgir de sluttseddelnummer til og fra på fraktbrevet og sender det til eksportøren. Når det gjelder leveranser av saltfisk til EU oppgir produsenten sluttsedler på et fangstsertifikat for en gitt periode. Fisk levert i denne perioden holdes adskilt under produksjonen. Varigheten på en periode varierer. Dette er avhengig av mengde landet fisk og hvilke produkter som skal produseres. Kravet om fangstsertifikatet har gitt produsenten litt merarbeid, men produsenten anser ikke dette som et problem fordi de har god intern kontroll og datasystemer som informasjonen kan hentes ut av.

Produsent 4 har eksportert fersk fisk og saltfisk til EU-markedet. Produsentens erfaringer er at det er vanskeligst å holde kontroll på fersk fisk. Dette gjelder spesielt fersk kveite og uer fordi ikke alle fangstene inneholder disse artene og levert kvantum varierer. Det vil si at kveite og uer ikke er oppgitt på alle sluttsedler. Ved en forsendelse av kveite/uer til EU må produsenten vite hvilke sluttsedler kvite/uer de kan bruke for å lage et fangstsertifikat, fordi de ikke kan oppgi sluttseddelnumrer hvor kveite/uer ikke er oppgitt. Noe av informasjonen de trenger, finnes i Maritech sluttseddelprogram. De har i tillegg laget et internt system som viser hvilke sluttsedler det finnes kveite og uer på, slik at informasjonen skal være lett å finne ved behov. Ved forsendelse av fisk til EU-markedet krysser produsenten ut de sluttsedlene det gjelder. For å oppfylle kravet til fangstsertifikat krever dette betydelig ekstraarbeid til registrering av informasjon, man må ha god tid og gode rutiner. Produsenten mener det er stor forskjell mellom pelagisk fisk og annen villfanget fisk, fordi pelagiske fiskefartøy leverer mye store kvantum fisk og den andre fiskeflåten leverer varierer mengde fisk alt fra 50 kg til flere tonn. Det er lettere å lage fangstsertifikat for landinger av store kvantum fisk enn små kvantum. Når det gjelder saltfisk har produsenten ordnet et annet system. Hver leveranse av saltfisk på x antall tonn, knyttes til y antall sluttsedler som tilsvarer det rette kvantum saltfisk i leveransen. Den første leveranse av saltfisk kan være knyttet til de første sluttseddelnumrene i serien tildelt av et fiskesalgslag. Ved neste leveranse av saltfisk knyttes fangstsertifikatet til de neste sluttsedlene i serien.

5.1.1 Kostnader

Når det gjelder kostnadene knyttet til lovkravet om fangstsertifikatet var tilbakemeldingene fra produsentene at det er vanskelig å estimere de eksakte kostnadene. De har ikke gjort investering i nytt utstyr for å oppfylle kravet om fangstsertifikat. De har heller ikke ansatt personer for å gjøre de nødvendige registreringene. Produsentene har den samme lønnen, den registreringen av informasjon som må gjøres for å oppfylle kravet til fangstsertifikat kommer i tillegg til de andre arbeidsoppgavene. Hvor mye arbeidsinnsats dette krever varierer mellom produsentene avhengig av hvilken løsning de har valgt for å tilfredsstille lovkravet. Det er vanskelig å trekke konklusjoner knyttet til kostnader på nåværende tidspunkt, fordi de forespurte produsentene har solgt ulikt antall leveranser av fisk til EU. Fire informanter mente at kravet om fangstsertifikat vil gi merarbeid, der en av disse sa at det vil gi betydelig merarbeid.

5.1.2 Positive og negative effekter

Tabell 5 oppsummerer informantenes synspunkter på positive og negative effekter av lovkravet om fangstsertifikatet. I følge produsentene er det flere negative effekter sammenlignet med positive effekter ved ordningen.

Tabell 5 Produsentenes synspunkter om positive og negative effekter av fangstsertifikatet

Positive effekter	Negative effekter
- Ingen positive effekter (3*)	- Merarbeid (4*)
- Usikker (1*)	- Ingen negative effekter (1*)
- Positivt for fiskesalgslagene - sluttsedlene blir raskere godkjent (1*)	- Oppfyller ikke intensjonen – å forhindre UUU-fiske (1*)
	- Vanskelig å kontrollere lovkravet (2*)
	- Vanskelig å holde tørrfisken veldig adskilt under produksjonen (1*)

*Antall informanter som nevner dette momentet.

Tre av informantene så ingen positive effekter ved fangstsertifikatet. En av informantene var usikker, fordi han ikke hadde nok kunnskap om hva dette innebar. En informant mente at det kunne være positivt for fiskesalgslagene, fordi kravet om fangstsertifikat betyr at mottaksanleggene må skrive sluttseddelen og få den godkjent av et fiskesalgslag før fisken kan eksporteres til EU. Når sluttseddelen er godkjent kan utbetalingen for oppgjøret til fiskeren fra fiskesalgslaget gjennomføres. Tidligere kunne det ta mange dager før utbetaling til fisker ble utført, fordi noen mottaksanlegg ikke hadde sendt inn sluttseddelen til fiskesalgslaget.

En av informantene så ingen negative effekter ved fangstsertifikatet. De fire andre informantene mente at kravet om fangstsertifikatet vil gi merarbeid, der en av disse sa at det vil gi betydelig merarbeid. En av informantene mente at fangstsertifikatet ikke vil oppfylle hensikten med lovkravet - å forhindre UUU-fiske. Ordningen med fangstsertifikatet kan gjøre det vanskeligere å få levert UUU-fisk til EU-markedet, men vil ikke kunne stoppe det. Informanten stilte spørsmål ved hvordan kravet om fangstsertifikatene skal kontrolleres, da det må være mulig å kontrollere et lovkrav. Et problem i denne forbindelsen er at sluttsedlene oppgis i flere fangstsertifikat. Dette vil skje når produsentene får for eksempel en leveranse av hyse, torsk og sei fra en snurrevadbåt. Etter landing av fisken splittes leveransen opp for å produsere salt-, fersk- og tørrfisk. Når de ferdigproduserte produktene skal eksporteres til EU, vil produsentene bruke det samme sluttseddelnummeret flere ganger. Det som gjør det enda mer komplisert er at noe fisk sendes til land utenfor EU-markedet, hvor det ikke er et krav om fangstsertifikat. For eksempel den tørrfisken som ikke har den kvaliteten som italienerne ønsker, sendes til Afrika. En annen informant sa at det vil bli kostbart, fordi det fører til økt behov for ansatte til å kontrollere dette. EU har satt i gang noe de ikke vet omfanget av. En tredje informant mente at tørrfisken var hovedproblemet, fordi det er vanskelig å holde tørrfisken adskilt under produksjonen på grunn av sorteringen av tørrfisken i 18–20 ulike grupper.

5.1.3 Fangstsertifikat for tørrfisk

Regelverket definerer at *"Produsenter av saltfisk, tørrfisk og klippfisk plikter å avgrense produksjonen i passende tidsintervaller som sikrer korrekt dokumentasjon..."*(FKD, 2009b). Tørrfiskprodusentene har foreslått å bruke en sesong med tørrfisk som en batchstørrelse av praktiske årsaker. Produsentene ble forespurt hva de syntes om å holde tørrfisk adskilt per måned, redskapstype og merking av hver tørrfisk. To av produsentene holdt tørrfisk adskilt på redskapstype, den tredje mente at dette kanskje kunne gjennomføres og den fjerde produsenten mente at dette ikke var mulig. To av produsentene mente at det ikke var mulig å holde tørrfisk hengt på hjellene adskilt per måned. To var usikker om dette var gjennomførbart, dette ville i alle fall kreve betydelig merarbeid. Tre produsenter mente at merking av hver fisk er mulig, en produsent var uenig.

5.2 Eksportørers erfaringer

I undersøkelsen er tre eksportører blitt kontaktet. En av disse har ikke eksportert fisk til EU-markedet fra årets landinger, de to andre eksportørene har eksportert saltfisk og rogn (Tabell 6). De har ikke eksportert ferskfisk til EU-markedet i år.

Tabell 6 Eksporterte produkttyper til EU-markedet i 2010 fra årets landinger av fisk

Fiskearter	Antall eksportører som har eksportert fiskeartene
Saltfisk	2
Ferskfisk	Har ikke eksportert ferskfisk i år
Rogn	2
Tørrfisk	Tørrfisk fra årets produksjon er ikke ferdigprodusert før juni 2010

Eksportørene mottar informasjon fra produsentene, og lager fangstsertifikatet i fangst-sertifikatmotoren. De fleste produsentene sender informasjon om sluttseddelnumrene på fraktbrevet. Enkelte produsenter sender denne informasjonen til eksportøren på e-post eller per telefon. Ingen av eksportørene hadde erfaring med å lage lager- eller produsent-erklæring. To av eksportørene syntes fangstsertifikatmotoren er enkel å bruke.

Tabell 7 Eksportørenes erfaringer med kravet om fangstsertifikat

	Saltfisk	Rogn
Eksportør 1	Ok	Utfordrende, fordi fangstsertifikatmotoren ikke har klart å håndtere mange sluttseddelnummer på en gang
Eksportør 2	Har ikke grunnlag for å vurdere dette	Har ikke grunnlag for å vurdere dette
Eksportør 3	Har ikke eksportert fisk til EU fra årets landinger	Har ikke eksportert fisk til EU fra årets landinger

Eksportør 1 mente at han brukte ca. 4 minutter på å lage et fangstsertifikat for saltfisk på 20 tonn torsk. Denne produsenten hadde laget prosedyrer for hvordan det skulle gjøres: lage fakturaen, fangstsertifikatet, fangstsertifikatnummer på regningen, sende e-post til transportør og importør. Det er ingen utfordringer med fangstsertifikatet, så lenge portalen til fangstsertifikatmotoren fungerer. Det er viktig at man er nøye. Antall sluttsedler som er knyttet til et fangstsertifikat varierer og er vanskelig å gi et tall på. På en dag lagde eksportøren 6 fangstsertifikat. For leveranser med saltfisk kunne det være ca. 50 sluttsedler knyttet til et fangstsertifikat. Eksportør 1 vet ikke om importøren bruker informasjonen til noe, de har kun fått et krav om at denne dokumentasjonen må være på plass. Hovedjobben er hos produsentene.

Eksportør 2 hadde ikke eksportert mye fisk fra årets landinger til EU-markedet, hovedsakelig rogn. Når eksportøren har all informasjonen som trengs for å lage fangstsertifikatet, går det greit. Estimert tid per sertifikat er en halv time. Det er mer tidkrevende til å begynne med, før dette blir en rutine. Vanligvis har eksportøren kun en leverandør per forsendelse av fisk, dette gjør arbeidet enklere. Det er krevende for de eksportørene som eksporterer fersk fisk hvor de har flere leverandører å forholde seg til i en leveranse av fisk. Hvor mye arbeid som er knyttet til kravet om fangstsertifikat er avhengig av avgrensningen i tørrfiskproduksjonen. Denne eksportøren mente at en sesong med tørrfisk er lett å forholde seg til. Dersom kravet om avgresning i tørrfiskproduksjonen blir en uke, og det må lages et fangstsertifikat for hver ukesproduksjon, vil det bety merarbeid. Eksportøren har ikke fått noen tilbakemeldinger fra importørene, de har hovedsakelig eksportert rogn til Sverige. Tidligere har de hatt problemer

med signering av fangstsertifikatet da eksportøren var på reisefot. De fikk raskt hjelp fra fiskesalgslagene (supporttelefonen) og det ordnet seg.

5.2.1 Kostnad

De to eksportørene som hadde erfaring med fangstsertifikatet syntes at det var vanskelig å estimere kostnadene knyttet til dette. Begge var enige at dette vil gi ekstra arbeid. Den ene eksportøren mente at det er store forskjeller fra bedrift til bedrift. Dersom man summerer kostnadene for både produsenter og eksportører vil dette bli store summer. Den andre eksportøren sa at det er mer papirarbeid med dette, fordi dokumentet skal sendes til transportør og importør, og så bør man ha et eget system. Det er mer tidkrevende for fersk fisk, fordi de har ulike størrelser på fisken og antall arter.

5.2.2 Positive og negative effekter

Tabell 8 viser en oversikt over eksportørenes synspunkter om positive og negative effekter av fangstsertifikatet. I følge eksportørene er det flere negative effekter sammenlignet med positive effekter ved ordningen.

Tabell 8 Eksportørenes synspunkter om positive og negative effekter av fangstsertifikatet

Positive effekter	Negative effekter
- Konkurransefortrinn for Norge så lenge russisk fisk er utestengt fra markedet (2*) - Kan forhindre UUU-fisk til en viss grad (1*)	- Merarbeid (1*) - De som ønsker å blande inn UUU-fisk finner en måte å gjøre det på (1*) - Klarer ikke å fange opp UUU-problematikken med fangstsertifikatordningen (1*) - Vanskelig å kontrollere lovkravet – hvordan skal dette gjøres? (2*) - Fangstsertifikatet generer mye informasjon, hva skal denne informasjonen brukes til? (1*) - Rent praktisk kan det bli fokus på bagateller (1*)

* Antall informanter som nevner dette momentet.

En av eksportørene mente at Norge til en viss grad har opplevd konkurransefortrinn, fordi russisk fisk har vært utestengt fra EU. Russisk torsk vil trolig finne andre veier inn til EU-markedet. En annen eksportør sa at Norge hadde helt klart oppnådd konkurransefortrinn, men dette vil bare vare så lenge russisk fisk er utestengt fra EU-markedet. En annen positiv effekt av ordningen i følge denne eksportøren er at ordningen vil være litt til hinder for UUU-fiske.

En av eksportørene mente at en av de negative effektene ved fangstsertifikatet er at det vil gi merarbeid. En annen negativ effekt er at de som ønsker å blande UUU-fisk sammen med lovlig fanget fisk finner sannsynligvis en løsning på dette. Dette fordi kravet om fangstsertifikat er ingen mengdekontroll. Spørsmålet er hva som skjer videre – blir mengder fisk lagt sammen og totalmengden regnet ut?

En annen eksportør sa at intensjonen med kravet om fangstsertifikat er god, men vedkommende trodde ikke at man klarer å fange opp UUU-problematikken ved dette

lovkravet. Eksportøren begrunnet dette med at en landing av fisk blir fordelt til produksjon av ulike produkter, og mengden fisk oppgitt i en sluttseddel vil derfor inngå i flere fangstsertifikater. I tillegg vil en del av fisken bli solgt til innenlandsmarkedet, hvor det ikke er et krav om fangstsertifikat. Eksportøren mente at det ikke vil bli lett å kontrollere lovkravet og stilte spørsmål om hvordan kravet om fangstsertifikatet skal kontrolleres. Rent praktisk fryktet eksportøren at det kunne bli fokus på bagateller, som for eksempel at en leveranse med fisk blir stoppet på grensen fordi den inneholder 12 kg lyr som ikke står på fangstsertifikatet. En annen negativ effekt ved fangstordningen var at kravet om fangstsertifikatet genererer mye informasjon, som ingen har nytte av.

5.2.3 Andre eksportørers erfaringer

På møtet "fangstsertifikat – oppfølgningsmøter med næringa" mandag 15. mars 2010 deltok eksportører av fisk. Eksportørene syntes at det har stort sett gått greit i forhold til kravet om fangstsertifikatet, men slitsomt å legge om rutinene. Noen produsenter har ikke skjønt hva kravet om fangstsertifikat innebærer, og eksportørene har blitt nødt til å etterspørre nødvendig dokumentasjon for å kunne lage fangstsertifikatene.

Det har vært noen utfordringer i forhold til dokumentflyten mellom fiskesalgslagene, Fiskedirektoratet og fangstsertifikatmotoren. Noen sluttsedler har ikke vært godkjent av et fiskesalgslag når produktene har vært eksportert til EU. Fisken blir da stoppet på grensen. Norges Råfisklag har laget et system for å finne ut hvor dokumentflyten stopper opp.

En annen utfordring har vært knyttet til definisjonen av ordet "ankomst". I Nederland og Polen eksisterer ulike definisjoner for dette ordet, og har skapt en del problemer knyttet til når fangstsertifikatet må sendes til importøren. Myndigheten har en rolle for å få klare retningslinjer i forhold til dette.

Et problem knyttet til lovkravet om fangstsertifikat er at det er oppgitt flere alternativer for steinbit på sluttseddelen, i fangstsertifikatmotoren finnes kun ett alternativ. Det er behov for harmonisering mellom sluttsedlene og fangstsertifikatmotoren.

På møtet ble det uttrykt frustrasjon over at eksportørene er ansvarlig for at opplysningene i fangstsertifikatet er korrekte - hvordan kan de kontrollere at opplysningene er riktige. Det ble stilt spørsmål med hva som vil skje dersom det viser seg at informasjonen ikke er korrekt.

5.3 Fiskeridirektoratet

Mandag 15. mars 2010 ble det avholdt et møte i Tromsø hvor regelverket for fangstsertifikatet ble presentert av Gunnstein Bakke i Fiskeridirektoratet (2010). Det stilles ingen krav om mer dokumentasjon fra fisker. Fangstsertifikatet tar utgangspunkt i informasjonen på sluttseddelen. For næringsaktørene er det er viktig å få klarhet i hvem som er eksportøren og importøren, fordi i regelverket er det disse som er pålagt kravet om fangstsertifikat.

Troverdighet er grunnleggende for lovkravet. I dette ligger det å dokumentere hvor fisken kommer fra. Troverdighet kan inndeles i to: 1) troverdighet til systemet og 2) troverdighet til

opplysningene. I følge Bakke er et fangstsertifikat hvor 200 kg klippfisk er knyttet til 100 sluttsedler lite troverdig. Fiskeridirektoratet har ikke utredet forhold knyttet til troverdighet, og de har heller ikke begynt å føre tilsyn i forhold til lovkravet om fangstsertifikatet.

6 Oppsummering fangstsertifikat

Fra 1. januar 2010 må opprinnelsen for hver forsendelse av fisk eksportert til EU dokumenteres med et fangstsertifikat. Ordningen med fangstsertifikat bygger på det norske sluttseddelsystemet. I dette prosjektet ble tørrfiskprodusenter og eksportører kontaktet for å finne ut hvordan de har tilpasset seg kravet om fangstsertifikat.

Noen aktører har erfaring med oppfyllelsen av fangstsertifikatet, mens andre har ingen erfaring. Det er derfor for tidlig å trekke konklusjoner om aktørenes tilpasning til lovkravet. Funnene i prosjektet kan allikevel være nyttige for næringsaktører og forvaltningen, for resultatene gir et bilde på aktørenes erfaringer knyttet til det nye lovkravet i en tidlig fase.

Ingen av produsentene som har erfaring med fangstsertifikatet har lagt om produksjonen for å oppfylle lovkravet, men de har gjort endringer i forhold til dokumentasjonsrutinene. Disse produsentenes oppfatning er at salget av fisk til EU stort sett har fungert uten store problemer. Det har vært noen problemer knyttet til dokumentflyten mellom fiskesalgslaget, Fiskeridirektoratet og fangstsertifikatmotoren.

Ved en forsendelse av fisk til EU oppgir produsentene et antall sluttseddelnummer på et fraktbrev. Antall sluttsedler som knyttes til et fangstsertifikat er avhengig av type produkt og hvordan produsenten har tilpasset seg til kravet om fangstsertifikat. Noen produsenter er fremdeles i den fasen hvor de forsøker å finne gode løsninger og rutiner for å dokumentere opprinnelsen til hvitfisken. Når en forsendelse av hvitfisk er klar, sender produsentene et fraktbrev til en eksportør, som laget et fangstsertifikat ved å bruke fangstsertifikatmotoren. Den generelle oppfatningen hos eksportørene er at fangstsertifikatmotoren er brukervennlig.

Fiskeridirektoratet har tidligere gitt tilbakemelding at det er viktig å få ned antall sluttsedler som kan knyttes til et fangstsertifikat for at systemet skal være troverdig. Dette kan påvirke næringsaktørens tilpasning til lovkravet. Når det gjelder tørrfisk har tørrfiskprodusentene foreslått å bruke en sesong med tørrfisk som en batchstørrelse av praktiske årsaker. Verd å nevne i denne forbindelsen er at tre produsenter hadde avgrenset saltfiskproduksjonen i ulike tidsintervaller for å oppfylle lovkravet. Den produsenten som har et langt tidsintervall vil ha flere sluttsedler knyttet til et fangstsertifikat sammenlignet med en produsent med et kortere tidsintervall. I dag er det usikkert hvor mange sluttsedler som kan knyttes til et fangstsertifikat for å være troverdig. Dette har ikke Fiskeridirektoratet begynt å utrede, som betyr at de har heller ikke begynt å føre tilsyn i forhold til lovkravet om fangstsertifikatet.

Når det gjelder kostnadene knyttet til lovkravet om fangstsertifikat var tilbakemeldingene fra produsentene og eksportørene at det er vanskelig å estimere de eksakte kostnadene. Det var enighet om at kravet om fangstsertifikatet vil gi merarbeid. Hvor mye ekstraarbeid dette innebærer er vanskelig å vurdere, fordi aktørene hadde varierende erfaringer knyttet til oppfylling av lovkravet.

Både produsentene og eksportørene nevnte flere negative effekter ved fangstsertifikatet sammenlignet med positive effekter. Informantene nevnte ingen felles positive effekter. De felles negative effektene som ble trukket fram var 1) merarbeid, 2) vanskelig å kontrollere lovverket og 3) lovkravet klarer ikke å forhindre UUU-fiske.

7 Referanser

Bakke, G. (2010). Regelverket for fangstsertifikat i EU, Presentasjon på FHL-møtet om fangstsertifikat, Tromsø 15. mars 2010.

Bakken, G. (2010). Regelverket for fangstsertifikat i EU, Presentasjon på FHL-møtet om fangstsertifikat, Tromsø 15. mars 2010.

Catchcertificate (2010). Welcome to catchcertificate.no, Norges Råfisklag, Norges Sildesalgslag, Skagerrakfisk, Sunnmøre og Romsdalen Fiskesalgslag, Rogaland fiskeslagslag, Vest-Norges fiskesalgslag, http://www.catchcertificate.no/Default.aspx, lastet ned 18.03.2010.

FKD (2009a). Avtale med EU om fangstsertifikater for eksport av fisk, Fiskeri- og kystdepartementet, http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/pressesenter/pressemeldinger/2009/avtale-med-eu-om-fangstsertifikater-for-.html?id=575447 lastet ned 22.10.2009.

FKD (2009b). Forskrift om fangstsertifikat, Fiskeri- og kystdepartementet, tilgjengelig: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dok/lover_regler/forskrifter/2009/forskrift-om-fangstsertifikat-mv.html?id=589040, lastet ned 02.03.2010.

FKD (2010). Fangstsertifikater for eksport av fisk, Fiskeri- og kystdepartementet, tilgjengelig: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/tema/fiske_og_fangst/ulovlig-fiske/fangstsertifikat.html?id=589366, lastet ned 19.03.2010.

Karlsen, K.M. (2009). Sporing i tørrfisknæringen. Rapport 33/2009, Nofima, Tromsø.

Karlsen, K.M. & K.A.-M. Donnelly (2008). Sporing i salt- og klippfiskindustrien - utfordringer og barrierer i produksjonsprosessen. Rapport 3/2008, Nofima, Tromsø.

Karlsen, K.M., K.A.-M. Donnelly & E. Forås (2009). Sporbarhet av villfanget fersk hvitfisk for innenlandsmarked i Norge. Rapport 1/2009, Nofima, Tromsø.

Ksl-Matmerk (2008). Tørrfisk fra Lofoten med lovbeskyttelse. http://kslmatmerk.no/nyhet/2008/torrfisk_fra_lofoten_090508, lastet ned 22.10.2009.

Ksl-Matmerk (2010). Tørrfisk fra Lofoten. http://kslmatmerk.no/filearchive/Torrfisk%20fra%20Lofoten%20mai%202008.pdf, lastet ned 22.01.2010.

Lmd (2007). FOR 2007-12-11 nr 1814: Forskrift om beskyttelse av produktbetegnelsen Tørrfisk fra Lofoten som beskyttet geografisk betegnelse. Landbruks- og matdepartementet, tilgjengelig: http://www.lovdata.no/for/sf/ld/xd-20071211-1814.html, lasted ned 22.02.2010.

Vedlegg 1 – Intervjuguide produsenter

Introduksjon

Fra 1. januar 2010 kreves det at det skal lages et fangstsertifikat for fisk eksportert til EU. Vi har fått i oppdrag av Tørrfiskforum å vurdere hvilken betydning disse kravene har for tørrfiskprodusentene. Vi ønsker derfor å intervjue dere for å finne ut hvordan dere har tilpasse dere disse kravene.

Generelt	
Navn, bedrift og telefonnr.	
Dato:	
Hvilke produkter produserer dere?	
Eksporterer dere fisken selv?	
Har dere sendt fisk til EU fra årets produksjon?	
Teknisk gjennomføring	
Har dere lagt om produksjonen eller rutiner for produksjonen for å oppfylle kravet om fangstsertifikatet?	
Svar: Ja	Svar: Nei
Hvordan gjennomfører dere dette?	Har dere vurdert hvordan dere kan oppfylle kravene til fangstsertifikatet?
Hvor mye merarbeid gir kravet om fangstsertifikat for dere?	
Hvor mye merarbeid gir kravet om fangstsertifikat for importøren?	
Kostnader	
Hva er kostnadene for å oppfylle kravet om fangstsertifikatet for dere?	Ikke relevant
Nytte	
Hva opplever dere av positive effekter ved fangstsertifikatet?	
Kan de positive effektene ved dette kvantifiseres?	
Hva opplever dere av negative effekter ved fangstsertifikatet?	

Vedlegg 2 – Intervjuguide eksportører

Introduksjon

Fra 1. januar 2010 kreves det at det skal lages et fangstsertifikat for fisk eksportert til EU. Vi har fått i oppdrag av Tørrfiskforum å vurdere hvilken betydning disse kravene har for eksportører. Vi ønsker derfor å intervjue dere for å finne ut hvordan dere har tilpasse dere disse kravene.

Generelt	
Navn, bedrift og telefonnr.	
Dato:	
Har dere eksportert fisk til EU fra årets produksjon?	
Hvilke fiskeprodukter har dere eksportert til EU?	
Teknisk gjennomføring	
Hvordan lager dere et fangstsertifikat?	
Hvordan oppgir produsentene hvilke sluttsedler som skal inngå i et fangstsertifikat?	
Er det noen fiskeprodukter som er mer utfordrende å lage fangstsertifikat enn andre?	
Hvor mange sluttsedler er i gjennomsnitt knyttet til et fangstsertifikat?	
Hvor mye merarbeid gir kravet om fangstsertifikat for dere?	
Hvor mye merarbeid gir kravet om fangstsertifikat for importøren?	
Hvilke erfaringer har dere av bruken av fangstsertifikatmotoren?	
Hvilke erfaringer har dere av fremskaffelse av nødvendig dokumentasjon for å lage fangstsertifikat, lagererklæring og produsenterklæring?	
Hva anser dere som utfordringene for å oppfylle kravene om fangstsertifikat, lagererklæring og produsenterklæring?	
Kostnader	
Hva er kostnadene for å oppfylle kravet om fangstsertifikatet for dere?	
Nytte	
Hva opplever dere av positive effekter ved fangstsertifikatet?	
Kan de positive effektene ved dette kvantifiseres?	
Hva opplever dere av negative effekter ved fangstsertifikatet?	

Formidling

I prosjektperioden er det gjennomført 3 presentasjoner:

- ”Nye krav ved eksport til EU – hvordan vil det påvirke tørrfiskproduksjonen?, Samling Tørrfiskforum, Reine, 09.05.2009.
- ”Fangstsertifikat og tørrfisk – hva er nytt?”, Samling Tørrfiskforum, Sandrigo, Italia, 26.09.2009.
- ”Fangstsertifikat og opprinnelsesmerking – hva har skjedd siden Italia-turen”, Styringsgruppen for Tørrfiskforum, Tromsø, 19.11.2009.

I prosjektperioden er artikkelen ”Hvor blir det av informasjonen?” trykket i Fisk, industri og marked januar 2010.

ISBN 978-82-7251-766-2 (trykt)
ISBN 978-82-7251-767-9 (pdf)
ISSN 1890-579X